

SIVILFORSVARET

Informasjon om Sivilforsvaret i Østfold

Regionråd Indre Østfold kommune -
16. juni 2023, Rakkestad

Roar T. Pettersen, sivilforsvarsinspektør
Østfold sivilforsvarsdistrikt

roar.pettersen@dsb.no Mobil: 47486889

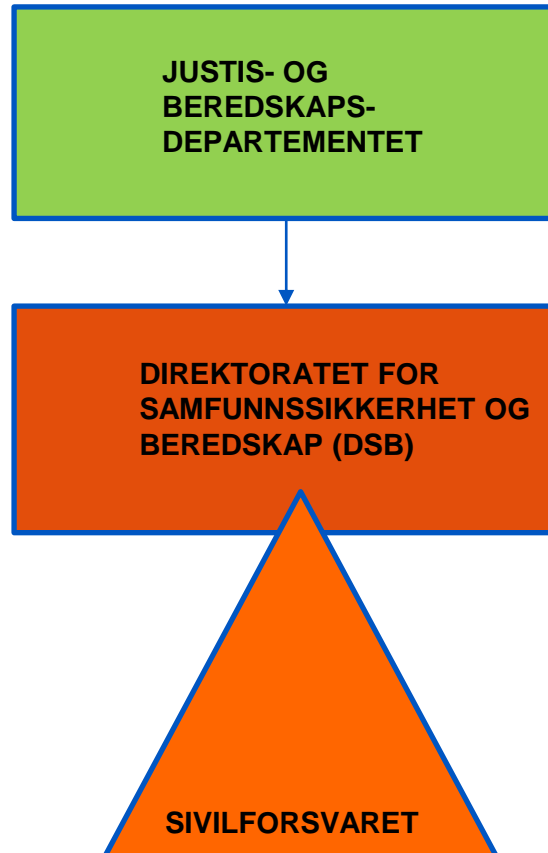
Min bakgrunn!

Agenda

- Organisasjon
- Historikk Sivilforsvaret
- Sivilforsvaret i Østfold og våre oppgaver
- Lovgrunnlaget, formelt samfunnsoppdrag
- Satsinger i Østfold (spesielt Indre)
- Samspill med lokalsamfunnene
- Ønsker til kommunene

Sivilforsvaret og DSB

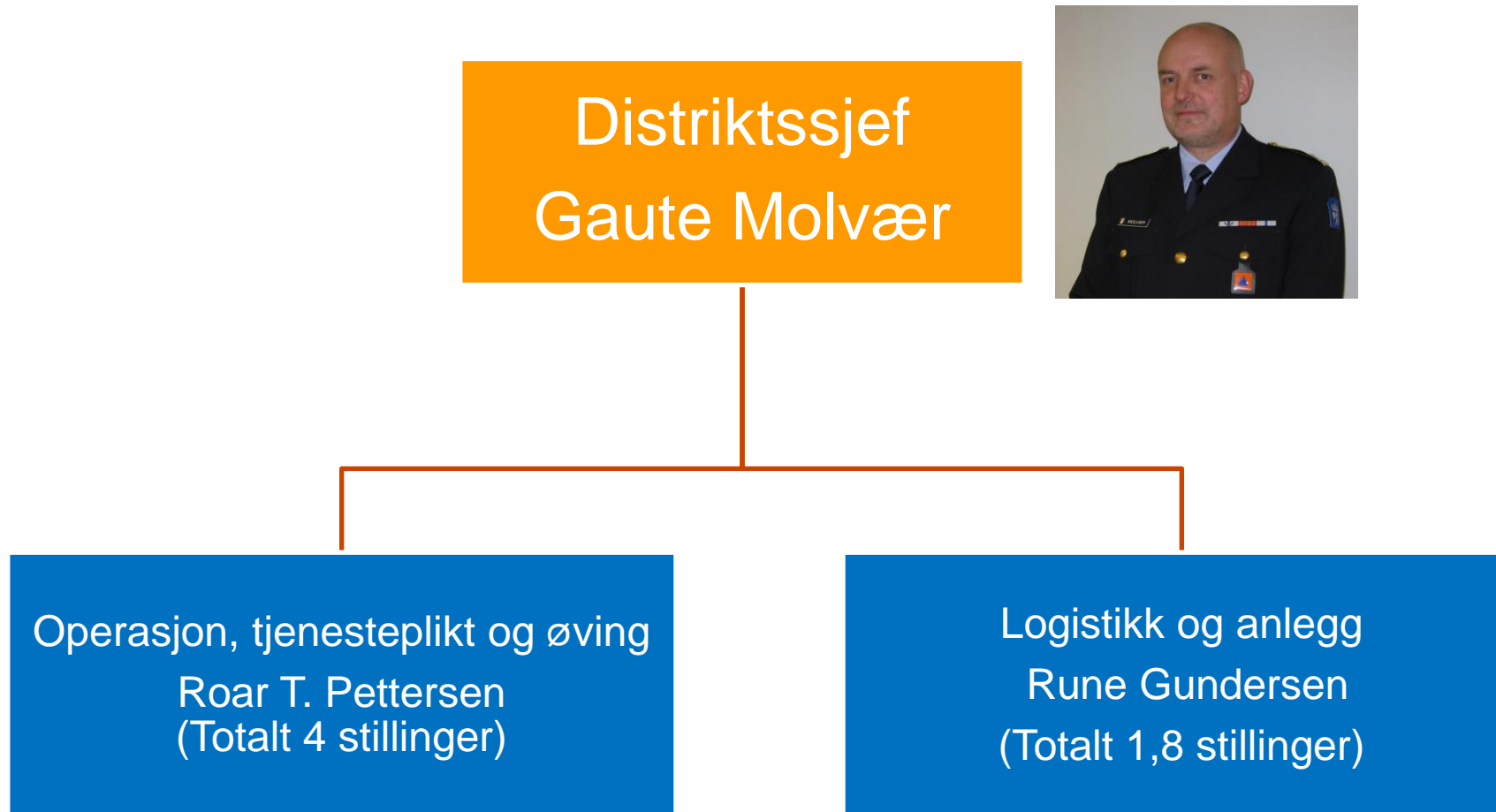

Justis- og beredskapsminister
Emilie Enger Mehl (Sp)

- Direktør DSB er konstitusjonell ansvarlig for Sivilforsvaret, Elisabeth Sørbø Aarsæther
- Sivilforsvaret ledes av sjef Sivilforsvaret i Sivilforsvarsavdelingen i DSB, Øistein Knudsen jr.
- Distriktssjefene (20) har egen instruks og forestår operativ ledelse av Sivilforsvarets ressurser innenfor eget distrikt

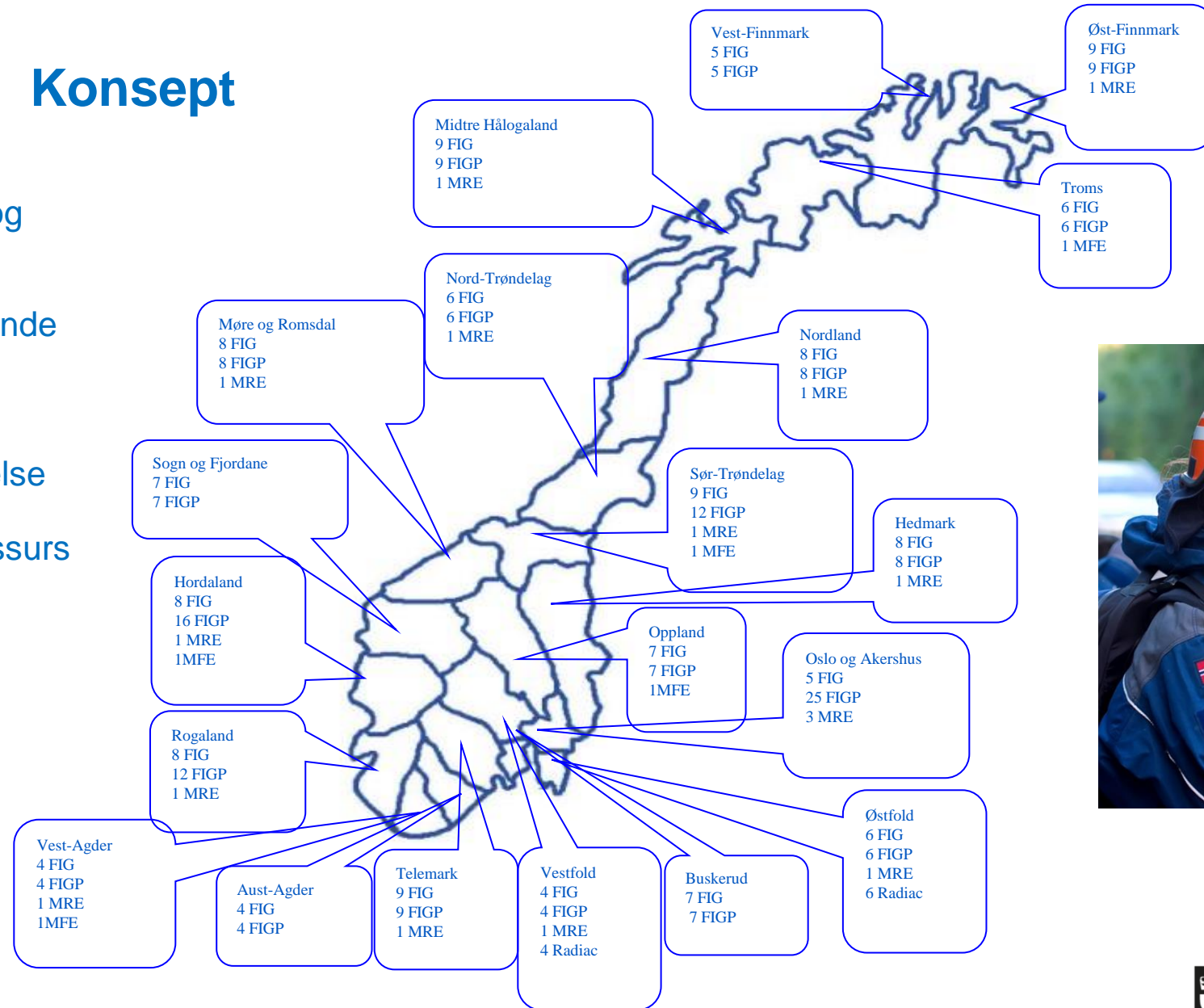
Østfold Sivilforsvarsdistrikt (6 stillinger fast ansatte, kommunal materialforvalter 80 % stilling)

Konsept

- Uniformert og beskyttet
- Landsdekkende ressurs
- Lokal tilstedeværelse
- Flerbruksressurs
- Volum og utholdenhet
- Basert på tjenesteplikt

1. Verdenskrig 1914-1918

1910

1936

1936

Det Sivile luftvern opprettes som følge av erfaringene fra Italias krig i Abyssinia (Etiopia) i 1935-36 og den Spanske Borgerkrigen. Først basert på frivillighet, deretter tjeneste. Ca. 40 000 mannskaper under 2. verdenskrig.

1947

Det Sivile luftvern omdannes til sivilforsvar. Forsvarskommisjonen av 1946 understreket at det var blitt absolutt nødvendig med et sivilforsvar som alltid var i beredskap. Forankret i Justisdepartementet (JD) med egen SF-ledelse .

1947

1950

1950

Sivilforsvaret bygges opp på 50-60 og 70-tallet, med bl.a. 14 fjernhjelpkolonner/-leirer, beskyttede kommandoplasser og alarmplasser for lokal ledelse i fjellanlegg og offentlige bygg. På det meste ca. 105 000 personer i organisasjonsplanen.

120 kvinner fra Møre og Romsdal og Trøndelagsfylkene er innkalt til 14 dagers tjeneste ved Sivilforsvarets fjernhjelpskolonne i Verdal.

1970

Direktoratet for sivil beredskap (DSB) opprettes.

1970

1980-1992

- ✓ 18 Fylkesmenn med 14 fjernhjelpskolonner/-leirer
- ✓ 54 Sivilforsvarskretser
- ✓ Ca. 110 Lokale sivilforsvar
- ✓ 1 sentral og 3 regionale skoler

1992-2004

Styrkestørrelse og operativ organisering reduseres flere ganger i perioden 1992-2004

2008

Ny styrkestruktur for Sivilforsvaret

- ✓ Operativ styrke i fredstid fastsettes til 8 000 tjenestepliktige
- ✓ Omstrukturering i perioden 2009-2015. Fra tre til en skole i 2011 (Trondheim, Jæren og Starum slått sammen til en skole, lokalisert til Starum)
- ✓ Betydelig bygningsmasse avviklet i perioden 1993-2015 (13 leirer, en rekke kommandoplasser og alarmplasser i fjell).

1980

1990

2000

2010

1992

Prosjektet «sivilforsvaret ut av fjellet» - opprettelse av fredsinnsettsgrupper (FIG). Fokus dreies betydelig fra forberedelser for krig og krigslignende hendelser, til fredstidsberedskap og bruk av Sivilforsvaret for å forsterke den ordinære beredskapen. Første fredsinnsettsgruppe etableres 1. juli 1992.

2004

Sivilforsvaret omstruktureres

- ✓ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap («nye» DSB) opprettes ved en sammenslåing av Direktoratet for sivilt beredskap («gamle» DSB, 1970-2003) og Direktoratet for brann og elsikkerhet (DBE).
- ✓ Sivilforsvarets organisering endres fra 40 sivilforsvarskretser til 20 sivilforsvarsdistrikt direkte underlagt DSB. Fylkesmannens sivilforsvarsrolle og Politimesterens funksjon som kretssjef ble avviklet.

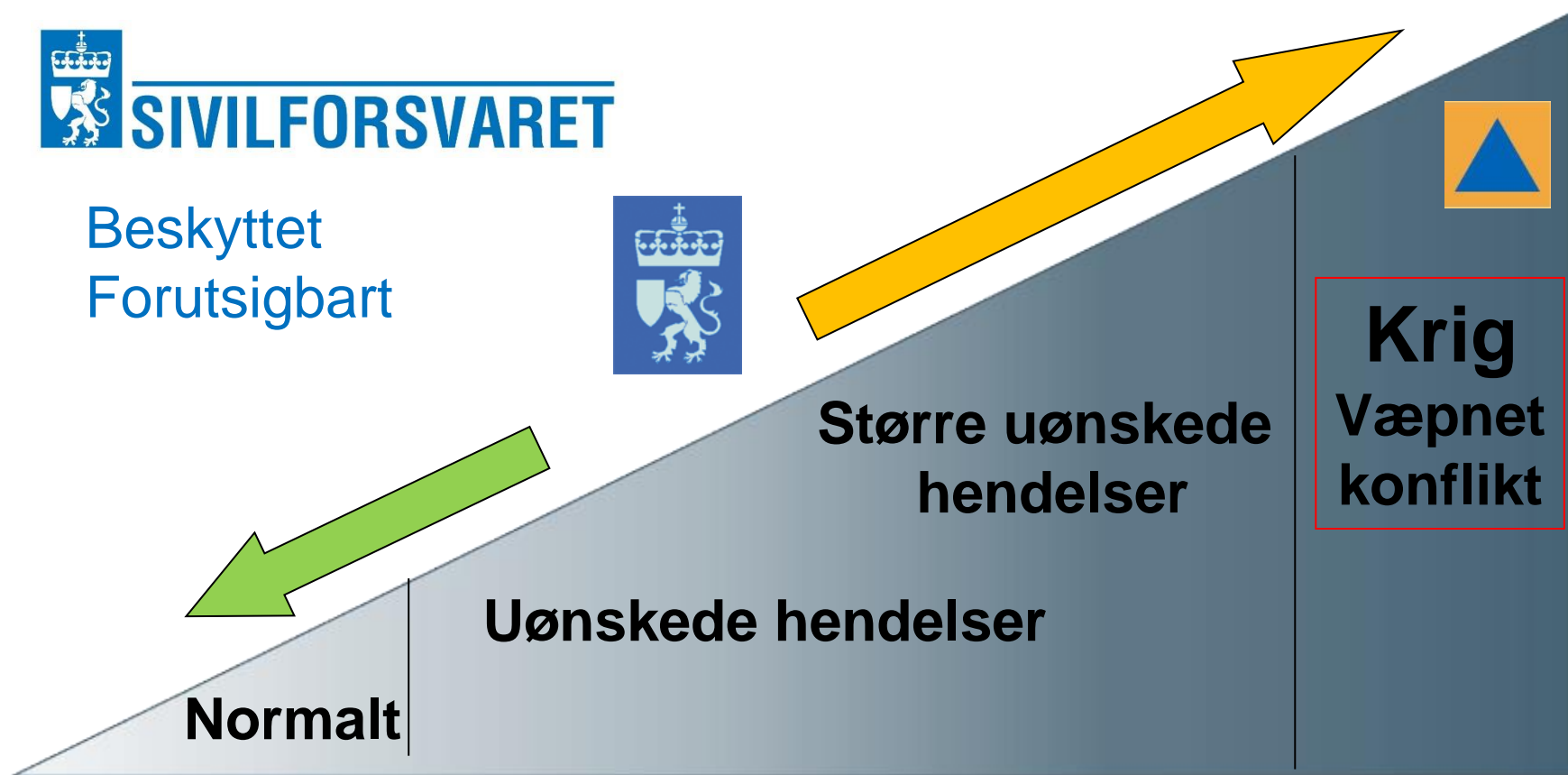
2010

2010 Ny lov for bl.a. Sivilforsvaret

- ✓ Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret av 25. juni 2010 (Sivilbeskyttelsesloven)
- ✓ Sivilforsvarsforskrifter 1. mars 2022
- ✓ rettigheter og plikter for de tjenestepliktige i Sivilforsvaret
- ✓ krav til lagre og rom som kommunene plikter å stille til rådighet for Sivilforsvaret
- ✓ Sivilforsvarets organisering og håndtering av bistandsanmodninger
- ✓ varsling av befolkningen
- ✓ rekvirering av fast eiendom, løsøre og rettigheter
- ✓ unntaksbestemmelser til bruk i ekstraordinære situasjoner
- ✓ sanksjoner ved brudd på sentrale bestemmelser, i form av overtredelsesgebyr eller straff

Beskyttet
Forutsigbart

Må kunne bistå med relevante kapasiteter i hele skalaen fra de små hendelsene til krig

Lovgrunnlaget

§ 1. Formål

Lovens formål er å beskytte liv, helse, miljø, materielle verdier og kritisk infrastruktur ved bruk av ikke-militær makt når riket er i krig, når krig truer, når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, og ved uønskede hendelser i fredstid.

§ 7. Tjenesteplikt – generelle regler

Kvinner og menn mellom 18 og 55 år som oppholder seg i riket, kan pålegges tjenesteplikt i Sivilforsvaret.

Vernepliktige kan ikke kalles inn til eller beholdes i tjeneste i Sivilforsvaret dersom dette hindrer utførelse av militær tjenesteplikt.

Tjenestepliktige i Sivilforsvaret kan ikke sies opp fra stilling som følge av pålagt tjeneste i Sivilforsvaret.

Stortinget fastsetter tjenestetidens varighet, herunder tjenestetiden ved utdanning til befalsstillinger og ved annen spesialopplæring og til ekstraordinære øvelser.

I beredskapssituasjoner kan departementet pålegge tjenestepliktige å tjenestegjøre så lenge det anses nødvendig.

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføringen av sivilforsvarstjenesten, herunder bestemmelser om godtgjøring for og fritak fra tjeneste.

← k F

SIVILFORSVARET I KRIGENS FOLKERETT

Av Rolf Thue

UTGITT AV
DIREKTORATET FOR SIVILT BEREDSKAP
OSLO 1990

Artikkel 61

Definisjoner og virkeområde

I denne Protokoll skal:

- a) «Sivilforsvar» bety utøvelsen av noen eller samtlige av de humanitære oppgaver som er nevnt nedenfor, og som tar sikte på å beskytte sivilbefolkningen mot farer fra, og å hjelpe den til å overvinne de umiddelbare virkningene av, fiendtligheter eller katastrofer, og dessuten å legge forholdene til rette for at den kan overleve. Disse oppgaver er:
- I) varsling;
  - II) evakuering;
  - III) administrasjon av tilfluktsrom;
  - IV) administrasjon av mørkleggingstiltak;
  - V) redningsaksjoner;
  - VI) sanitetstjenester, herunder førstehjelp og religiøs bistand;
  - VII) bekjempelse av brann;
  - VIII) rekonosering og merking av farlige områder;
  - IX) dekontaminering og lignende vernetiltak;
  - X) nødsinnkvartering og nødsforsyninger;
  - XI) bistand i nødssituasjoner til å gjenopprette og opprettholde orden i skaderammede områder;
  - XII) reparasjon i krisetilfelle av uunnværlige offentlige innretninger;
  - XIII) nødstiltak for å ta hånd om de døde;
  - XIV) bistand til å bevare gjenstander som er av vesentlig betydning for å overleve;
  - XV) supplerende virksomhet som er nødvendig for å gjennomføre noen av oppgavene nevnt ovenfor, herunder, men ikke begrenset til, planlegging og organisering;

SIVILFORSVARET

Kapittel IV. Kommunale plikter

§ 12. Kommunens plikter

Kommunen skal bidra til gjennomføring av Sivilforsvarets oppgaver og tiltak.

Videre skal kommunen blant annet:

- a. stille rom og kommunal grunn til rådighet ved innsats eller til utdannings- og øvingsformål for Sivilforsvaret, og sørge for varme, lys og renhold i slike rom. Kommunen plikter å tillate forandringer av de rom som stilles til rådighet,
- b. stille kommunal grunn til rådighet for bygging av sivilforsvarsanlegg,
- c. sørge for innkvartering, bespisning og annen bistand til Sivilforsvaret når dette er nødvendig,
- d. ivareta oppgaver i forbindelse med lagring og vedlikehold av Sivilforsvarets materiell, jf. § 13,
- e. bygge, utstyre, innrede og vedlikeholde offentlige tilfluktsrom, jf. §§ 20 flg.,
- f. ivareta de kommunale beredskapsplikter som fremgår av §§ 14 og 15,
- g. planlegge og bistå ved gjennomføring av evakuering etter §§ 15, 17 og 18.

Med mindre annet er særskilt bestemt i eller i medhold av loven, er kommunen ansvarlig for kostnader som påløper etter denne bestemmelsen.

Departementet kan gi **forskrift om krav til rom og kommunal grunn til bruk for innsats, utdannings- og øvingsformål, og om utgiftsfordeling mellom kommunene. Departementet kan gi forskrift om andre oppgaver til kommunen som er nødvendige for å gjennomføre tiltak etter denne loven.**

Kapittel IV. Kommunale plikter

§ 13. Anskaffelse, lagring og vedlikehold av Sivilforsvarets materiell

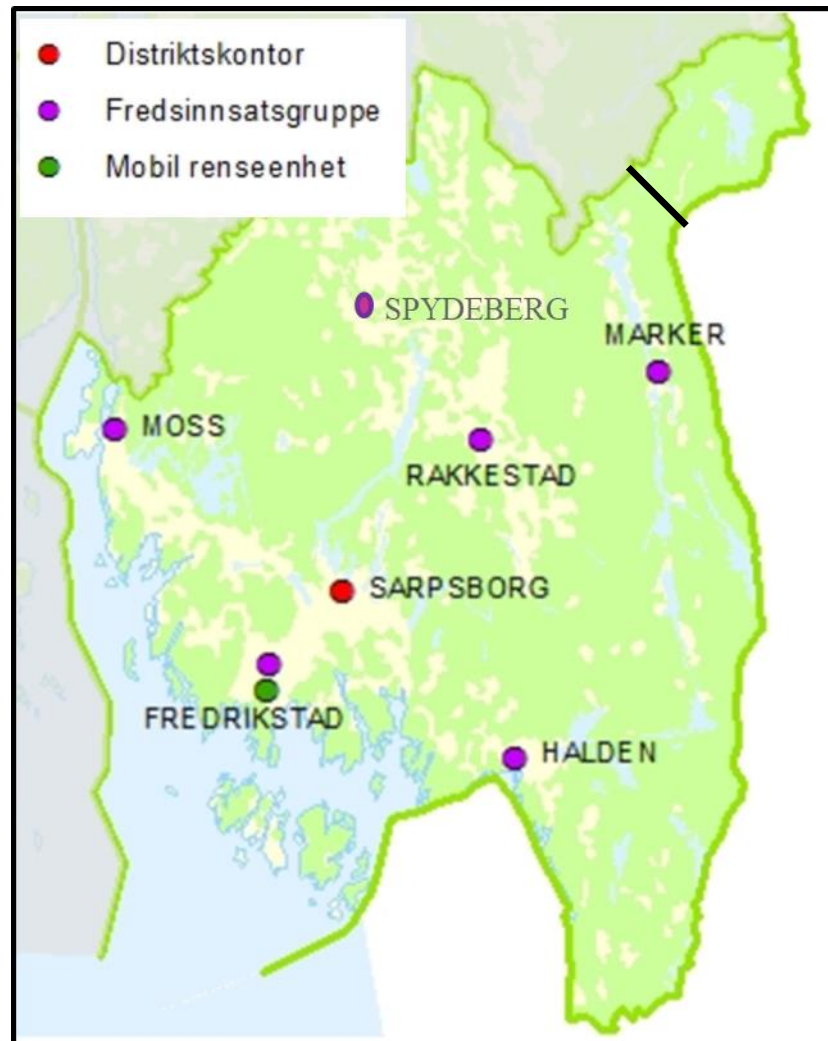
Sivilforsvarets myndigheter anskaffer materiell til Sivilforsvaret og beslutter lokalisering av lager, etter en nasjonal vurdering.

Kommunene skal lagre og vedlikeholde Sivilforsvarets materiell.

Kostnader til lagring og vedlikehold av Sivilforsvarets materiell dekkes av kommunene.

Departementet kan gi forskrifter om vedlikehold, lagring og lokalisering av Sivilforsvarets materiell, herunder bestemmelser om utgiftsfordeling mellom kommunene.

Avdelinger i Østfold

- 6 stk FIG (fredsinnsatsgrupper), Fredrikstad, Halden, Moss, Rakkestad, Marker og **Indre Østfold (besluttet mai 2023)**.
- 5 Forsterkningsmannskaper (FIGP), i Halden, Moss, Sarpsborg og 2 i Fredrikstad.
- 1 FIG Støtte: spesialister på ATV, båt og IKT felt/samband i Sarpsborg
- 1 stk. MRE (mobil renseenhet), Fredrikstad
- 6 stk. Radiac patruljer (unntatt i Spydeberg)
- Totalt ca. 335 befal og mannskaper i Østfold

Ressurser – FIG (24 befal/mannskap)

- Telt (med lys og varme)
- Lys – mobilt
- Samband/IKT-felt
- Slanger og pumper
- Ulltepper
- Bårer
- Div. kjøretøy (inkl. ATV)
- Båter
- Automess (CBRN)

Skogbranner

MRE (mobil renseenhet)

Mobile renseenheter

- Etter attentatet i New York 11. september 2001 ble Sivilforsvaret utstyrt med 16 mobile spesialenheter
- Renser personer som er utsatt for farlige stoffer – radiologisk, biologisk eller kjemisk forurensning
- 27 befal/mannskaper med verneklær og spesialopplæring
- Fjerner forurenset tøy, renser med vann og såpe
- Kapasitet på inntil 30 liggende eller 120 gående personer per time
- Etterkontroll

Sivilforsvarets rensenheter

**ENHETEN ER PLASERT PÅ TRARA (VED STJERNEHALLEN)
I FREDRIKSTAD OG HAR PERSONELL FRA HELE ØSTFOLD.**

Radiac målinger

- 6 lag i Østfold
- 18 målepunkter
- Rapporteres til Statens strålevern

Radiac lag

- Radiac-målepatrulje består av 3 personer.
- Inngår i nasjonalt nettverk styrt av Kriseutvalget for atomulykker
- 123 patruljer på landsbasis, hver med patruljefører og to mannskaper og én reserve – har spesialopplæring
- Utfører regelmessige bakgrunnsmålinger på ca. 500 referansepunkter
- Etablert etter Tsjernobyl ulykken i 1986

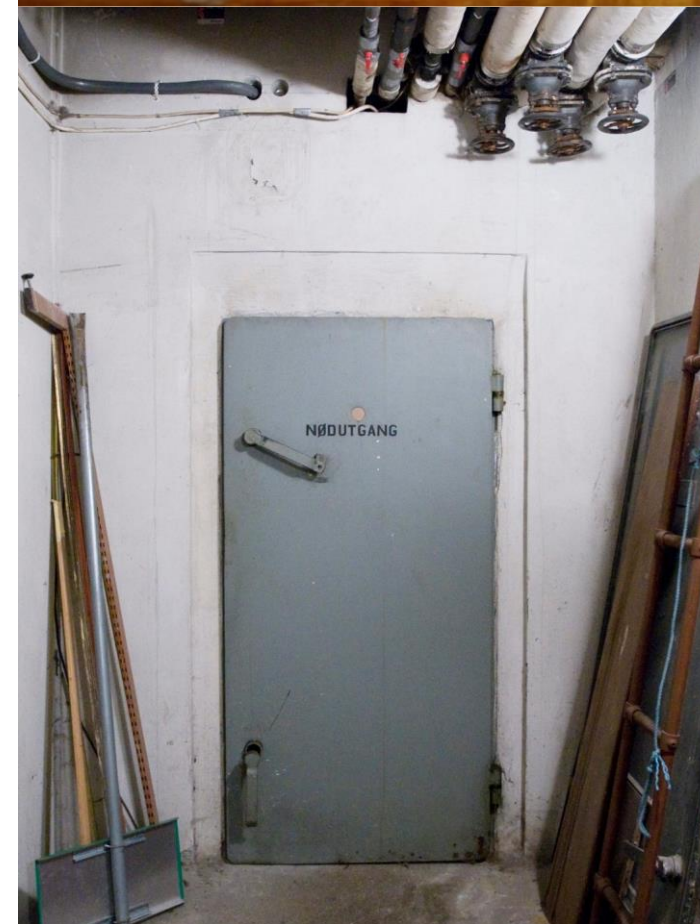
Varsling

- Sivilforsvaret har ansvaret for etablering, drift og vedlikehold av sireneanlegg (tyfoner) for varsling av befolkningen ved overhengende fare
- **I fredstid er det politiet** som tar beslutning om slik varsling og sender ut varsel, som kan være aktuelt ved gassutslipp fra industri eller dambrudd i vannmagasiner
- **I krig kan Sivilforsvaret utløse varslingsanleggene** ved fare for flyangrep
- Omkring 1250 varslingsanlegg – dekker halvparten av befolkningen
- Utløses via Nødnett (tidligere via FM frem til 2017)
- **Mobilbasert befolkningsvarsel er på plass og ble testet på landsbasis for første gang onsdag 14. juni 2023.**

Tilfluktsrom

- Permanente beskyttelsesrom som vil kunne redusere skadeomfanget på sivilbefolkningen som følge av krigshandlinger
- Gir plass til 2,7 millioner mennesker
- To kategorier – offentlige og private, mange kombinerte
- DSB og Sivilforsvaret har ansvar for tilsyn både med offentlige og private tilfluktsrom
- Stortinget har bestemt at det ikke skal bygges nye tilfluktsrom, men eksisterende tilfluktsrom skal vedlikeholdes
- **DSB har oppdrag om å utrede t-rom og trygge oppholdssteder innen utgangen av 2022. Skal utarbeide en veileder for å lage evakueringsplaner for kommunene.**

Tilfluktsrom – ansvarsområdet til Østfold sivilforsvarsdistrikt

- Tilfluktsrom i Østfold region:
  - offentlig: 43
  - private: ca 600
- **Antall** tilfluktsromsplasser i Østfold region: **ca. 136.000**
- **Dekningsgrad** Østfold region: **ca 44%**
- **Tilstanden** på tilfluktsrom generelt i **Østfold region**:
  - **KOMMUNALT EIDE:**
De kommunen selv eier, er i generelt godt i varetatt, da de ofte i bruk til annen aktivitet i fredstid.
  - **PRIVAT EIDE:**
Veldig varierende på de vi har vært innom – mangler fullverdig oversikt pga. få tilsyn.

Indre Østfold kommune

	Plasser	Rom	% Plasser	% Rom
Offentlig	2039	8	13 %	7 %
Private	13203	103	87 %	93 %
Totalt	15242	111	100 %	100 %
48-rom	1214	17	8 %	15 %
66-rom	5930	35	39 %	32 %
A-rom	66	2	0 %	2 %
B-rom	5511	38	36 %	34 %
C-rom	2454	17	16 %	15 %
95-rom	0	0	0 %	0 %
ikke reg.	67	2	0 %	2 %
Totalt	15242	111	100 %	100 %

Folketall Indre Østfold kommune 4. kvartal 2022: 46167

Dekningsgrad:

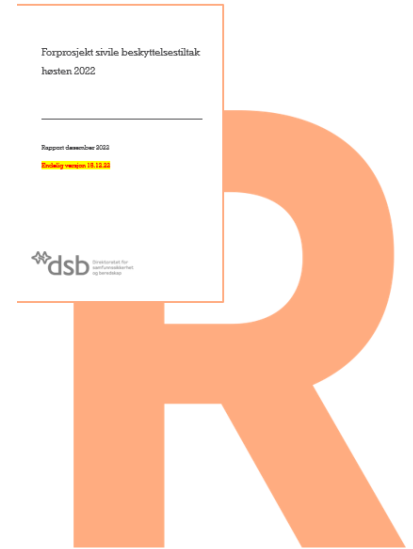
33 %

DSB ledet høsten 2022 **Forprosjekt sivile beskyttelsestiltak**

- Prosjektrapport levert desember 2022

- Forprosjektets mandat har vært å se de eksisterende sivile beskyttelsestiltakene i lys av dagens samfunnsstruktur og trusselbilde, og
- fremme anbefalinger for utviklingsarbeid dersom arbeidet med forprosjektet har avdekket behov for det.

En rekke **samvirkeaktører tok del i forprosjektet**, og arbeidsgruppen har blant annet bestått av **representanter fra kommunene**

Forprosjektet har følgende anbefalinger til videre arbeid med **tilfluktsrom**:

- Forprosjektet anbefaler at **eksisterende tilfluktsrom** vedlikeholdes og **settes i stand** i samsvar med gjeldende regelverk.
- Forprosjektet anbefaler at arbeidet med tilfluktsrommene først bør ha som målsetning å sette rommene i stand slik at de kan **beskytte mot konvensjonelle våpen**
- Øke antall **tilsyn**
- **Fokus på strategisk viktige områder/områder** med forhøyet risiko
- Forprosjektet **anbefaler** at det gjennomføres en **helhetlig gjennomgang** av tilfluktsromsordningen.
  - *Dekningsgraden for tilfluktsrom reduseres etter hvert som bygninger rives.*
  - *Det bygges som kjent ikke nye tilfluktsrom i Norge. Spesielt er dette bekymringsfullt hva gjelder f.eks. skoler og sykehus.*
  - *Det bør som del av et hovedprosjekt vurderes om byggeplikt av tilfluktsrom med tilhørende reguleringer og godtgjøringsordninger bør gjeninnføres.*
  - *En slik tilnærming vil ha store samfunnsøkonomiske konsekvenser og må således sees i sammenheng med andre prioriterte tiltak.*

ØKONOMISK/ADMINISTRATIVT

- En gjennomført kostnads kalkyle viser at den samlede kostnaden for **oppgradering** av dagens tilfluktsrom (offentlige og private) til forskriftsfestet stand for å **beskytte mot konvensjonelle våpen**, ligger i størrelsesorden **2.5 mrd. kroner**.
- En **oppgradering** av eksisterende tilfluktsrom til forskriftsmessig stand for å gi **fullverdig CBRNE-beskyttelse** vil medføre en samlet kostnad på ca **6 mrd. kroner**.
- **Administrativt Østfold:** Det sier seg selv at tilsyn med alle private og offentlig tilfluktsrom (43 + 600), vil svært krevende med dagens bemanning/kompetanse i distriktet:
  - *Et større fokus på dette området, med dagens bemanning, vil medføre begrensinger ift. kunne forsterke nødetater/regionale etater og kommuner - i fredstid.*

OVERORDNET STATUS TILFLUKTSROM ØSTFOLD REGION (2022/2023):

2022: Østfold sivilforsvarsdistrikt gjorde følgende ift. **tilfluktsrom**:

- I Fredrikstad, Moss og Indre Østfold kommune: grunnleggende opplæring i tilfluktsrom med teknisk personell/ vaktmestere
- Moss kommune: Bisto ifm. ferdigbefaring av alle tilfluktsrom (27 stk) - sammen med Moss kommune og leverandør
- Tok del i beredskapsrådet i Moss kommune – temamøte: tilfluktsrom
- Bisto Fredrikstad kommune: Befart alle offentlige tilfluktsrom i kommunen
- Mye **informasjonsarbeid, veiledning og befaringer**, som følge av henvendelser fra tilfluktsromeiere, kommuner, privatpersoner – særlig etter angrepet på Ukraina i februar **2022**
- **Informasjon og veiledning** (som regional forvalter av aktuell lov og forskrifter) **til aktører innenfor byggebransjen** – ofte ifm. rehabilitering og nybygg

OVERORDNET STATUS TILFLUKTSROM ØSTFOLD REGION (2022/2023):

Gjennomført/ planlagt for 2023:

- Tilfluktsromseminar alle ansatte Østlandet (2 dager i Porsgrunn) – gjennomført i mars måned
- Veiledning, befaringer og behovsprøvede tilsyn
- **3. og 4.kvartal:** Øvelser i tilfluktsrom – i samarbeid/samvirke med kommunene – med tjenestepliktige mannskap/befal
- **4.kvartal:** Mulig pilot – opplæring av ca 80 mannskap og befall i **vakt/sikring/orden/trafikkdirigering:**
  - Relevant i forhold til bistand politi, UDI og kommuner (kommuner: drift evakuerte/pårørendesenter)
  - Begrenset politimyndighet – relevant ift. grensekontroll mv.
  - Svært relevant ift. drift av tilfluktsrom

Avventer godkjenning ift. pilot - av Sivilforsvaret nasjonalt/sjef SIV.

Øvelse med bruk av Tilfluktsrom

- Rakkestad kommune tirsdag 19. september
- Marker kommune onsdag 20. september
- Indre Østfold kommune torsdag 28. september

- Ansvarlige i kommunene vil bli kontakt av Sivilforsvarsadjutant Rune Gundersen i god tid for å avklare detaljer.

Totalberedskapskommisjonens 10 tiltaksområder

1. En motstandsdyktig og utholdende befolkning
2. Styrke lokalt og regionalt nivå i beredskapen
3. Styrke tverrsektorielt samarbeid
4. Tettere integrering av næringslivet
5. Utvikle nasjonal situasjonsforståelse, ledelse og enhetlig rådsstruktur
6. Utvide nordisk beredskapssamarbeid
7. Videreutvikle grunnberedskapen
8. Styrke beredskapsrollen til frivillige organisasjoner
9. Forsterke arbeidet med infrastruktur og digital sikkerhet
10. Styrke forsyningssikkerheten

Totalberedskapskommisjonens anbefalinger

- En sammenhengende og robust beredskapsstruktur
- å innføre krav om lokalt beredskapsråd
- å etablere en nettverksbasert forsterkningsordning for kommunal krisehåndtering ved hendelser som inntreffer sjelden og med store eller langvarige konsekvenser
- å tilføre friske midler som sørger for at alle kommuner har tilgang til en beredskapskoordinator i minimum 50 prosent stilling

- **Sivile beskyttelsestiltak:**
- å vurdere om Sivilforsvarets organisering i distrikter og om størrelsen på sivilforsvarsstyrken er tilstrekkelig dimensjonert
- å evaluere systemet for nødvarsel til befolkningen etter at det har virket noen år
- å avklare og tydeliggjøre ansvar og oppgaver for sivile beskyttelsestiltak, inkludert hvilket ansvar Sivilforsvaret har for sivile beskyttelsestiltak og hva som ligger i koordineringsansvaret til DSB
- å vurdere om de sivile beskyttelsestiltakene er tilstrekkelig regulert i lov og operasjonalisert i planverk
- å utarbeide et helhetlig beskyttelseskonsept som inkluderer alle tiltak for å beskytte og ivareta sivilbefolkningens behov i krig, og at dette arbeidet integreres i totalforsvarsarbeidet gjennom planverk og øvelser
- å videreføre tilfluktsrom som tiltak i et modernisert beskyttelseskonsept

Egenberedskapskampanje uke 44, hva trenger du for å klare deg i 72 timer uten støtte fra offentlig myndigheter?

- 9 liter vann per person
- To pakker knekkebrød per person
- En pakke havregryn per person
- Tre bokser middagshermetikk eller tre poser tørrmat per person
- Tre bokser pålegg med lang holdbarhet per person
- Noen poser tørket frukt eller nøtter, kjeks og sjokolade
- Medisiner du er avhengig av
- Ved-, gass- eller parafinovn til oppvarming
- Grill eller kokeapparat som går på gass
- Stearinlys, lommelykt med batterier, parafinlampe
- Fyrstikker eller lighter
- Varme klær, pledd og sovepose
- Førstehjelpspakke
- Batteridrevet DAB-radio
- Batterier, batteribank og mobillader til bilen
- Våtservietter og desinfeksjonsmiddel
- Tørke-/toalettpapir
- Litt kontanter
- Ekstra drivstoff og ved/gass/parafin/ rødsprit til oppvarming og matlaging
- Jod-tabletter ved atomhendelser

Spørsmål?

Avventer nå konklusjoner og oppdrag
etter Totalforsvarskommissjonen